

ЛІТЕРАТУРА

1. Юридичний вісник України. — 2005. — 9 липня. — [27(523)]
2. Нариси життя і творчості українських та російських вчених-правників XVIII-XXI століть (спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право) : бібліографічно-довідкове видання / автори-укладачі : В. В. Лень, О. І. Немченко, В. В. Шаблистий, Г. Є. Болдарь ; за заг. ред. Леня В. В. – Запоріжжя : КД «Дніпровський металург», с.296- 300
3. Кримінальне право України : Загальна частина : підручник / за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – К.: Юрінком Інтер; Х.: Право, 2001.

Дакова Юлія Анатоліївна

студентка 4 курсу юридичного факультету
ДНУЗ «Національний гірничий Університет»
Науковий керівник: Лень В.В.
професор, кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

Сфера вчинення службових злочинів не має обмежень. Вони вчиняються у всіх сферах господарської, культурної та громадської діяльності. Але законодавством України обмежується коло питань щодо службових злочинів лише економічною сферою.

Вивчення проблеми економічної злочинності з позицій службових злочинів дозволяє зробити висновок про те, що вони є такими лише у тому випадку, коли особа використовувала свої службові повноваження з корисливих мотивів або з іншої особистої зацікавленості. При вчиненні службового злочину винуватець, діючи з корисливих мотивів, прагне отримати матеріальний зиск за рахунок використання наданих йому по службі прав і повноважень.

Безумовно, зловживання службовим становищем разом з іншими діями, що посягають на власність, систему господарювання та інші суспільні відносини утворює сукупність злочинів але при юридичній класифікації відповідних діянь їх все ж таки об'єднують одним складом економічного злочину.

В своїй більшості службові зловживання відносяться до категорії кримінальних злочинів.

У статті 364 Кримінального кодексу України передбачено відповідальність за зловживання владою або службовим становищем, під яким (зловживання) згідно з частиною першої зазначеної статті розуміється як умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб, використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно заподіяло істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб [1, ст. 169].

Об'єктивна сторона зловживання владою або службовим становищем характеризується сукупністю трьох обов'язкових ознак:

1. діянням у вигляді використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби;
2. наслідками у вигляді істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб;
3. причинним зв'язком між діянням та наслідками.

Головною ознакою службового злочину є використання своїх повноважень наперекір службі. Протиправне діяння може кваліфікуватися лише за умови, що

посадова особа використала повноваження всупереч інтересам служби для отримання матеріального чи іншого особистого зиску, чим нанесла шкоду державним або громадським інтересам, а також правам чи інтересам фізичних або юридичних осіб [2, ст. 730].

В свою чергу суб'єктивна сторона характеризується умисною або змішаною формою вини. Діяння вчинюється тільки з прямим умислом, а щодо наслідків, передбачених ч. 1, 2 ст. 364 ККУ – вина може бути у формі умислу або неосторожності. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони злочину є мотив: 1) корисливі мотиви; 2) інші особисті інтереси; 3) інтереси третіх осіб. При кваліфікації діяння за ст. 364 ККУ досить встановити наявність хоча б одного з указаних мотивів. Їх відсутність свідчить про вчинення лише службового проступку, а в окремих випадках – злочинної недбалості [3, ст. 97].

Згідно з роз'ясненням Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003р. № 15 "Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень" [4] шкода, якщо вона полягає в спричиненні матеріальних збитків, визнається істотною за умови, що вона в 100 і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян.

Якщо шкода полягає у заподіянні суспільно-небезпечних наслідків нематеріального характеру, питання про її істотність вирішується з урахуванням конкретних обставин справи. Зокрема, істотною шкодою можуть визнаватися порушення охоронюваних Конституцією України чи іншими законами прав та свобод людини і громадянина (право на свободу й особисту недоторканність та недоторканність житла, виборчі, трудові, житлові права тощо), підризу авторитету та престижу органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, порушення громадської безпеки та громадського порядку, створення обстановки й умов, що заважають виконанню підприємством, установою, організацією своїх функцій, приховування злочинів.

При вирішенні питання про те, чи є заподіяна шкода істотною, потрібно також враховувати кількість потерпілих громадян, розмір моральної шкоди чи упущеної вигоди тощо.

Ситуація, що склалася на сьогодні дає підстави стверджувати, що бюджетна сфера України залишається однією з найбільш криміналізованих. Кожен шостий економічний злочин, який викривається в Україні, пов'язаний із зазіханням на кошти державного або місцевих бюджетів.

Серед найбільш розповсюджених правопорушень в даній області є зловживання при здійсненні державних закупівель, тендерних процедурах, побудова схем мінімізації сплати обов'язкових зборів і платежів та/чи податків, у тому числі акцизу, мита, податкової застави, дивідендів за користування державною часткою майна тощо.

За I квартал 2012 року правоохоронці виявили 3,3 тис злочинів у сфері бюджетних зловживань, а сума збитків становить більше 800 млн гривень, серед яких 400 млн - це збитки від злочинів, що пов'язані з держзакупівлями [5].

Після моніторингу державних закупівель (станом на 01.09.2012) фахівцями Державної податкової служби України було порушено 201 кримінальну справу [6].

В Україні до проблем протидії правопорушенням у сфері державних закупівель неодноразово зверталися провідні вітчизняні вчені та практичні працівники правоохоронних і контролюючих органів, серед них: В. Симоненко, Л. Кириченко, В.Лень, В. Бровкін, П. Андрєєв, Т. Корнякова, В. Семенюк, С. Мірошніченко, О. Титаренко, М. Бариніна-Закірова, І. Стефанюк, В. Кулаков, Г. Черненко, М. Волонтирська та ін. Незважаючи на досить велику кількість публікацій, а також враховуючи останні зміни, що відбулися в законодавстві з

даної проблематики, питання зловживання службовим становищем і протидія корупції у сфері державних закупівель потребують додаткового розгляду.

Відповідно до звітів контролюючих та правоохоронних органів до найбільш розповсюджених порушень у сфері державних закупівель, яких припускаються розпорядники державних коштів, належать такі:

1. укладання договору без проведення процедури закупівель;
2. уникнення процедури закупівлі шляхом роздрібнення її суми на частини;
3. проведення торгів з обмеженою участю без погодження з уповноваженим органом;
4. фальсифікація матеріалів проведення торгів (тендеру);
5. фальсифікація протоколів розкриття тендерних пропозицій та проведення тендеру з метою підвищення ціни закупівлі;
6. укладання договорів закупівлі за цінами, вищими, ніж були в інших учасників торгів;
7. створення умов для перемоги окремого виконавця шляхом зміни перед проведенням тендеру номенклатури закупівлі;
8. сприяння виконавцю у звільненні від сплати обов'язкових платежів до бюджету, здійснення яких в кінцевому результаті зводиться до перекачування державних грошей на рахунки "нечистих" власників та їх подільників.

Разом з тим, як свідчать наведені вище порушення порядку закупівлі, основною причиною їх виникнення є неправомірні рішення конкретних посадових осіб.

Суб'єктами службових злочинів визнаються особи, які займають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, чи виконують такі обов'язки за спеціальними повноваженнями на підприємствах, в установах, організаціях будь-якої форми власності.

Для більш ефективного застосування норм кримінального права при вирішенні питання щодо вчинення економічного злочину із використанням службового становища виділені окремі види спеціальних суб'єктів, яких необхідно притягувати до кримінальної відповідальності за їх вчинення:

- депутати Верховної Ради України;
- особи, які наділені державною владою;
- особи, які виконують обов'язки як державні службовці;
- службовці органів державного управління;
- службовці державних установ;
- працівники господарюючих структур, у яких частка державної власності становить понад 50%;
- керівники чи службовці державних підприємств.

Зловживання владою або службовим становищем може кваліфікуватися лише у випадках, коли посадова особа, діючи з власних корисливих мотивів або на користь третіх осіб, використовує надані їй по службі повноваження. Якщо ж при вчиненні протиправного діяння суб'єкт не використовував наданих йому службою прав і повноважень, то він діяв як приватна особа і не може відповідати за вчинення службового злочину.

Одним із дієвих інструментів контролю та запобіганню порушенням у сфері закупівель є механізм досудового розгляду скарг учасників процедур міжвідомчою Комісією, до складу якої входять представники від Рахункової палати, Державної фінансової інспекції України, Державного казначейства України, Антимонопольного комітету України, Міністерства економіки України, профільного Комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання регулювання ринку державних закупівель, Тендерної палати України.

За результатами їх розгляду Комісія приймає відповідні рішення про повне або часткове задоволення скарги, чим зобов'язує порушника:

- усунути виявлені порушення відповідно до чинного законодавства; скасування незаконного рішення замовника;
- відміну процедури закупівлі;
- вчинення замовником інших дій, у тому числі пов'язаних з розробкою тендерної документації, оцінкою тендерних пропозицій;
- приймає рішення про визнання скарги незадоволеною чи залишення її без розгляду.

У разі виявлення під час розгляду та аналізу документів і матеріалів щодо здійснення державних закупівель ознак злочину Комісія має право передавати такі документи та матеріали до правоохоронних органів. Проте, в даному випадку для уникнення зловживань також з боку Комісії необхідно її зазначене право замінити на обов'язок чим і попередити зловживання владою.

Згідно з вищевикладеним першочерговим завданням для вирішення даної проблеми є забезпечення прозорості процедури держзакупівель, що дозволить виявляти зловживання не після проведення тендеру, а попереджувати їх ще на стадії оголошення конкурсів. Реалізація цього завдання повинна проявлятися у жорсткому моніторингу умов конкурсу, які часто самі по собі виписані «непрозора» і є механізмом зловживання. Також необхідно створити механізм визначення цін, тобто процедуру визначення типових референтних цін на придбання товарів, робіт чи послуг до початку проведення процедури тендеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України – Х.: «Одіссей». – 2012. – 229с.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Під загальною редакцією Потебенька М.О., Гончаренка В.Г. / Особлива частина – К., – «ФОРУМ», 2001., у 2-х ч.
3. Запобігання злочинам, пов'язаним з незаконним використанням бюджетних коштів : науково-практичний посібник / В.В. Кулаков, В.В. Лень, С.С. Мірошніченко, В.М. Руфанова, О.О. Титаренко.— Запоріжжя : Дніпровський металург, 2011.— 289с.
4. http://pravosuddia.net/?part_id=16&new_id=195&action=detail
5. <http://www.epravda.com.ua/news/2012/04/12/321441/> «Українська правда», Заснована Георгієм Гонгадзе у 2000 році.
6. <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2012/9/21/72856.htm>

Аветіс'янц Ольга Сергіївна

студентка 4 курсу юридичного факультету
ДНУЗ «Національний гірничий Університет»
Науковий керівник: Лень В.В.
професор, кандидат юридичних наук, доцент

НАРИС НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРФЕСОРА О.О. ДУДОРОВА

Дудоров Олександр Олександрович доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач науково-дослідної лабораторії з вивчення актуальних проблем кримінального законодавства України та застосування Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренко, член Науково-консультативної ради при Верховній Суді України, старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України, позаштатний консультант Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, член спеціалізованих учених рад із захисту дисертацій в Національній академії